

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการพัฒนาผู้เรียนและประเมินระดับพื้นฐาน 4 ด้านของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษา พ.ศ. 2560 โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. พระบรมราโชบายด้านการศึกษา พ.ศ. 2560
2. การสังเคราะห์นิยามศัพท์เฉพาะของพื้นฐาน 4 ด้าน ตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษา พ.ศ. 2560
3. ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดการผลิตและพัฒนาครูคุณภาพฐานสมรรถนะของคณะครุศาสตร์กับพื้นฐาน 4 ด้าน ตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษา พ.ศ. 2560
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียดของแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

พระบรมราโชบายด้านการศึกษา พ.ศ. 2560

การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน (เกษม วัฒนชัย, 2560) ได้แก่

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง ประกอบด้วย
 - 1.1 มีความรู้ความเข้าใจต่อชาติบ้านเมือง
 - 1.2 ยึดมั่นในศาสนา
 - 1.3 มั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์
 - 1.4 มีความเอื้ออาทรต่อครอบครัวและชุมชนของตน
2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม ประกอบด้วย
 - 2.1 รู้จักแยกแยะสิ่งที่ผิด-ชอบ/ชั่ว-ดี
 - 2.2 ปฏิบัติแต่สิ่งที่ชอบ สิ่งที่ดีงาม
 - 2.3 ปฏิเสธสิ่งที่ผิด สิ่งชั่ว
 - 2.4 ช่วยกันสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง
3. มีงานทำ-มีอาชีพ ประกอบด้วย
 - 3.1 การเลี้ยงดูลูกหลานในครอบครัว หรือการฝึกฝนอบรมในสถานศึกษาต้องมุ่งให้เด็กและเยาวชนรักงานสุ้งาน ทำงานสำเร็จ

3.2 การฝึกฝนอบรมทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตรต้องมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนทำงานเป็นและมีงานทำในที่สุด

3.3 ต้องสนับสนุนผู้สำเร็จหลักสูตรมีอาชีพ มีงานทำ จนสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว

4. เป็นพลเมืองดี ประกอบด้วย

4.1 การเป็นพลเมืองดี เป็นหน้าที่ของทุกคน

4.2 ครอบครัว-สถานศึกษาและสถานประกอบการ ต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี

4.3 การเป็นพลเมืองดี คือ “เห็นอะไรที่จะทำเพื่อบ้านเมืองได้ก็ต้องทำ” เช่น งานอาสาสมัคร งานบำเพ็ญประโยชน์ งานสาธารณกุศล ให้ทำด้วยความมีน้ำใจ และความเอื้ออาทร

การสังเคราะห์นิยามศัพท์เฉพาะของพื้นฐาน 4 ด้าน ตามพระบรมราโชบาย

ด้านการศึกษา พ.ศ. 2560

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง

สุรางค์ ไคว่ตระกูล (2559 : 397) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นอักษณาสัย (Disposition) หรือแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้า ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งคน วัตถุ สิ่งของ หรือความคิด ทัศนคติอาจจะเป็นบวกหรือลบ ถ้าบุคคลมีทัศนคติบวกต่อสิ่งใดก็จะมีพฤติกรรมที่จะเผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีทัศนคติลบก็จะหลีกเลี่ยง ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้และเป็นการแสดงออกของค่านิยมและความเชื่อของบุคคล ลักษณะของทัศนคติมีดังนี้

- 1) ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้
- 2) ทัศนคติเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลกล้าเผชิญกับสิ่งเร้าหรือหลีกเลี่ยง
- 3) ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ องค์ประกอบเชิงความรู้สึก อารมณ์ (Affective) องค์ประกอบเชิงปัญญาหรือการรู้คิด (Cognitive) และองค์ประกอบเชิงพฤติกรรม (Behavioral)

4) ทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจจะเปลี่ยนแปลงจากบวกเป็นลบหรือจากลบเป็นบวก ซึ่งบางครั้งเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทิศทางของทัศนคติ หรืออาจจะเปลี่ยนแปลงความเข้มข้น หรือความมากมาย ทัศนคติบางอย่างอาจจะหยุดเลิกไปได้

5) ทัศนคติเปลี่ยนแปลงตามสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก เนื่องจากสังคมหนึ่ง ๆ อาจจะมีค่านิยมที่เป็นอุดมการณ์พิเศษเฉพาะ ดังนั้นค่านิยมเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลที่เป็นสมาชิก ในกรณีที่ต้องการเปลี่ยนทัศนคติจะต้องเปลี่ยนค่านิยม

6) สังคมประกิต (Socialization) มีความสำคัญต่อพัฒนาการทัศนคติของเด็ก โดยเฉพาะทัศนคติต่อความคิดและหลักการที่เป็นนามธรรม เช่น อุดมคติ ทัศนคติต่อเสรีภาพในการพูดและการเขียน

รังสรรค์ โฉมยา (2553 : 325) กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นความรู้เชิงประเมินค่าของบุคคลต่อสิ่งใด ๆ ว่าสิ่งนั้น ๆ ดีหรือไม่ต่อตนเอง สัมพันธ์กับความรู้สึกของบุคคลในลักษณะพึงพอใจ นำไปสู่ความพร้อมในการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและการประเมินค่าเหล่านั้น ทั้งนี้ รังสรรค์ โฉมยา (2553 : 327) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของทัศนคติ ดังต่อไปนี้

1) ทัศนคติเป็นผลมาจากการที่บุคคลเกิดความรู้เชิงประเมินค่า ต่อสิ่งเร้าใด ๆ แล้ว นำเอาการประเมินค่านั้นมาเปลี่ยนแปลงเป็นความรู้สึกภายในที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรม

2) ทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงค่าได้ทั้งด้านคุณภาพและระดับความเข้ม ซึ่งทัศนคติจะมีทิศทางทั้งทางบวกและทางลบ

3) ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าจะติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ทัศนคติไม่ได้เป็นผลมาจากโครงสร้างภายในตัวบุคคลหรืออูมิภาวะ แต่โครงสร้างภายในและอูมิภาวะจะเป็นตัวสนับสนุนการเรียนรู้ ที่ส่งผลทำให้เกิดทัศนคติตามมา

4) ทัศนคติของบุคคลขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าบางอย่างทางสังคมโดยเฉพาะ

5) ทัศนคติที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าที่เป็นกลุ่มเดียวกัน จะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

6) ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นทัศนคติจึงสามารถทำการพัฒนาหรือปลูกฝังได้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551 : 249-251) กล่าวว่า ทัศนคติ มีลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

1) ทัศนคติเกิดจากประสบการณ์ สิ่งเร้าต่าง ๆ รอบตัวบุคคล การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทัศนคติ แม้ว่าประสบการณ์ที่เหมือนกัน ก็มีทัศนคติที่แตกต่างกันไปด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สติปัญญา อายุ เป็นต้น

2) ทัศนคติเป็นการเตรียมความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเป็นการเตรียมความพร้อมภายในจิตใจมากกว่าภายนอกที่จะสังเกตได้สภาวะความพร้อมที่จะตอบสนองมีลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคล ที่จะชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือไม่ยอมรับและจะเกี่ยวเนื่องกับอารมณ์ด้วย เป็นสิ่งที่อธิบายไม่ค่อยจะได้ และบางครั้งไม่ค่อยมีเหตุผล

3) ทัศนคติมีทิศทางของการประเมิน ทิศทางของการประเมิน คือ ลักษณะความรู้สึกที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นความรู้สึกหรือการประเมินว่าชอบ พอใจ เห็นด้วย ก็คือทิศทางในทางที่ดีเรียกว่า

เป็นทิศทางในทางบวก และถ้าการประเมินออกมาในทางไม่ดี เช่น ไม่ชอบ ไม่พอใจก็มีทิศทางในทางลบ ทศนคติทางลบไม่ได้หมายความว่า ไม่ควรมีทศนคตินั้นแต่เป็นเพียงความรู้สึกที่ไม่ดี เช่น ทศนคติในทางลบต่อการคดโกงการเล่นการพนัน การมีทศนคติในทางบวกก็ได้หมายถึงทศนคติที่ดี และพึงปรารถนา เช่น ทศนคติทางบวกต่อการโกหก การสูบบุหรี่ เป็นต้น

4) ทศนคติมีความเข้ม คือ ปริมาณมากน้อยของความรู้สึก ถ้าชอบมากหรือไม่เห็นด้วยอย่างมาก ก็แสดงว่ามีความเข้มสูง ถ้าไม่ชอบเลยหรือเกลียดที่สุด ก็แสดงมีความเข้มสูงไปอีกทางหนึ่ง

5) ทศนคติที่มีความคงทน ทศนคติเป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นถือมั่นและมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนนั้น การยึดมั่นในทศนคติต่อสิ่งใด ทำให้การเปลี่ยนแปลงทศนคติเกิดขึ้นได้ยาก

6) ทศนคติมีทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมภายในเป็นสภาวะทางจิตใจซึ่งหากไม่ได้แสดงออก ก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่าบุคคลนั้นมีทศนคติอย่างไรในเรื่องนั้น ทศนคติเป็นเรื่องพฤติกรรมภายนอกจะแสดงออกเนื่องจากถูกกระตุ้น และการกระตุ้นนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ ร่วมอยู่ด้วย เช่น บุคคลแสดงความไม่ชอบด้วยการดูค่าคนอื่น นอกจากไม่ชอบคนนั้นแล้วอาจจะเป็นเพราะถูกทำทนายก่อน

7) ทศนคติจะต้องมีสิ่งเร้าจึงมีการตอบสนองขึ้น แต่ไม่จำเป็นว่าทศนคติที่แสดงออกจากพฤติกรรมภายใน และพฤติกรรมภายนอกจะตรงกันเพราะก่อนแสดงออกบุคคลนั้นต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับที่สถานการณ์ของสังคมแล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก

สรุป ทศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเข้าใจในเชิงบวกของบุคคลที่มีต่อสังคมไทย เคารพ ยอมรับการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน นำไปสู่ความพร้อมในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกที่สัมพันธ์กับความรู้สึกและการประเมินค่าเหล่านั้น โดยทศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มี 4 ด้าน ได้แก่

1) ความรู้ความเข้าใจต่อชาติบ้านเมือง หมายถึง การที่บุคคลเสาะแสวงหาความรู้เพื่อศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของสังคมไทย การศึกษา การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจของประเทศไทย

2) การยึดมั่นในศาสนา หมายถึง การมีความรัก ความภูมิใจ ความศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ รู้แก่นแท้ของศาสนาและยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพื่อพร้อมที่จะดำรงไว้ซึ่งสถาบันศาสนา ส่งเสริม มีส่วนร่วม และทำนุบำรุงให้ศาสนาเจริญสืบไป

3) ความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์ หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกถึงความเคารพต่อกฎระเบียบ ขนบธรรมเนียมประเพณีภายใต้การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4) ความเอื้ออาทรต่อสังคม หมายถึง การที่บุคคลปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ในสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน เป็นต้น ซึ่งแสดงออกถึงความรัก ความเมตตา ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน การเสียสละประโยชน์ส่วนตน ฯลฯ

2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม

เมื่อพิจารณารายละเอียดในด้านมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม พบว่า มีหลักการคิด มาจากคำว่า คุณธรรม จริยธรรม สองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันในด้านคุณงามความดี โดยคำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” แยกออกได้ 2 คำ และมีความหมายแตกต่างกัน โดยคำว่า “คุณ” แปลว่า ความดี เป็นคำที่มีความหมายเป็นทางนามธรรม ส่วนคำว่า “จริย” แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ เป็นคำที่มีความหมายทางรูปธรรม ดังนั้นจึงควรที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมายของคำสองคำนี้ให้ชัดเจน

พระวิจิตรธรรมาภรณ์ (2558) กล่าวว่า คุณธรรม คือ ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้น ในจิตใจ มีความกตัญญู ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ และเป็นสุภาพชน เป็นต้น จนเกิดจิตสำนึกที่ดี รู้สึกรับผิดชอบ ชั่ว ดี เกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว โดยประการต่าง ๆ เมื่อ จิตเกิดคุณธรรมขึ้นแล้ว จะทำให้เป็นผู้มีจิตใจดี และคิดแต่สิ่งที่ดี จึงได้ชื่อว่า “เป็นผู้มีคุณธรรม” ส่วนจริยธรรม คือ ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ซึ่งสังคมแต่ละสังคมกำหนดขึ้นสอดคล้องกับ วัฒนธรรมในแต่ละวิชาชีพ ก็อาจกำหนดบุคลิกภาพ กิริยา วาจาที่บุคคลในวิชาชีพพึงประพฤติปฏิบัติ เช่น ครู แพทย์ พยาบาล ย่อมเป็นผู้พึงสำรวมในกิริยา วาจา ท่าทางที่แสดงจริยธรรม คือ กฎแห่ง ความประพฤติของมนุษย์ซึ่งเกิดจากธรรมชาติของมนุษย์เอง ความเป็นผู้มีปรีชาญาณ (ปัญญาและ เหตุผลรวมกัน) ทำให้มนุษย์มีมโนธรรม รู้จักแยกแยะความดี ถูกผิด ควรไม่ควร จริยธรรม มีลักษณะ 4 ประการ คือ 1) การตัดสินใจทางจริยธรรม บุคคลจะมีหลักการของตนเองเพื่อตัดสินใจการกระทำของ ผู้อื่น 2) หลักการจริยธรรมและการตัดสินใจเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลก่อนที่จะ ปฏิบัติการต่าง ๆ 3) หลักการทางจริยธรรมเป็นหลักการสากลที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจในการกระทำ สิ่งต่าง ๆ และ 4) ทักษะเกี่ยวกับจริยธรรมได้มาจากความคิดของบุคคลหรืออุดมคติของสังคมจนเป็น ทักษะในการดำรงชีวิตของตนและของสังคมที่ตนอยู่

พระมหาอนันต์ องค์กรสิริ (2561 : 85) กล่าวว่า คุณธรรม เป็นหลักของความดี ความงาม ความถูกต้องในการแสดงออกทั้งกาย วาจา ใจ ของแต่ละบุคคล ซึ่งยึดมั่นไว้เป็น การประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย ซึ่งอาจส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขจะทำให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนจริยธรรม คือ ความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกายและวาจา สมควรที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมรอบข้างมีความสุข สงบ เยือกเย็น จริยธรรมเป็นเรื่องของการฝึกนิสัยที่ดี โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ผู้มี ความประพฤติดีงามอย่างแท้จริงจะต้องเป็นผู้มีความรู้สึกในด้านดีอยู่ตลอดเวลา

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2559 : 401) กล่าวว่า ลักษณะของคุณธรรมจริยธรรม มี 5 ข้อ ดังนี้

- 1) คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่เรียนรู้
- 2) คุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ องค์ประกอบเชิงพุทธิปัญญาหรือการรู้คิด (Cognitive) องค์ประกอบเชิงความรู้สึก อารมณ์ (Affective) และองค์ประกอบเชิงพฤติกรรม (Behavioral)
- 3) พัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมเกิดคู่ควบกับพัฒนาการทางเขาวนปัญญา
- 4) พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เช่น ความซื่อสัตย์ บุคคลบางคนอาจไม่โกงเกี่ยวกับการเงิน แต่อาจจะโกงเวลาสอบ เป็นต้น
- 5) พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมอาจจะกล่าวได้ว่า มี 3 ประเภท คือ

- 5.1) พฤติกรรมที่มีลักษณะสากล คือ เหมือนกับพฤติกรรมในวัฒนธรรมสังคมอื่นทั่วโลก
- 5.2) พฤติกรรมที่เหมือนกับพฤติกรรมของกลุ่มชน ชุมชน หรือสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก
- 5.3) พฤติกรรมที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะคน ทำให้คนนั้นต่างกับคนอื่น เป็นปัจเจกบุคคล

สรุป พื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม หมายถึง การที่บุคคลประพฤติปฏิบัติตนภายใต้กรอบกฎหมายและศีลธรรม เป็นผู้รับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อสังคม ตลอดจนเป็นผู้ยึดมั่นในความถูกต้อง โดยพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มี 4 ด้าน ได้แก่

- 1) การรู้จักแยกแยะสิ่งที่ผิด-ชอบ/ชั่ว-ดี หมายถึง การที่บุคคลสามารถใช้เหตุผลในการคิดไตร่ตรองว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำภายใต้สังคมที่มีความหลากหลายในหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ความฉลาดในการเรียนรู้ ฯลฯ
- 2) การปฏิบัติแต่สิ่งที่ชอบ สิ่งที่ดีงาม หมายถึง การที่บุคคลประพฤติปฏิบัติตน โดยยึดหลักความถูกต้องภายใต้บริบทของศาสนา ระบอบการปกครอง และวัฒนธรรมไทย
- 3) การปฏิเสธสิ่งที่ผิด สิ่งชั่วเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว หมายถึง การที่บุคคลไม่รับไม่ยอมรับต่อต้านการใช้ความสามารถ หรือตำแหน่งหน้าที่การงานในการเรียกรับผลประโยชน์จากบุคคลอื่น
- 4) การสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง หมายถึง การที่บุคคลมุ่งมั่นในการบ่มเพาะบุตรหลาน หรือคนอื่น ๆ ให้มีคุณลักษณะที่ดีงาม ใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดประโยชน์ต่อบ้านเมือง

3. มุ่งมั่นทำ-มีอาชีพ

เมื่อพิจารณารายละเอียดในด้านมุ่งมั่นทำ-มีอาชีพ ที่กล่าวถึง การรักงาน สู้งาน ทำงาน งานสำเร็จ และทำงานเป็น พบว่า คล้ายกับนิยามเชิงปฏิบัติการของคำว่า “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” ดังนั้น ในการวิจัยนี้จึงใช้นิยามของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เทียบเคียงเป็นนิยามศัพท์เฉพาะของพฤติกรรม ด้านมุ่งมั่นทำ-มีอาชีพ

สุรสารค์ โค้วตระกูล (2559 : 174) กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นแรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบพฤติกรรมที่จะประสบสัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศที่ตนเองตั้งไว้ บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะไม่ทำงานเพราะหวังรางวัล แต่จะทำเพื่อประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยลักษณะของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบพฤติกรรมของตนและตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศ (Standard of Excellence) ในการทำงาน
- 2) เป็นผู้ที่ตั้งวัตถุประสงค์ที่จะมีโอกาสจะทำได้สำเร็จ 50-50 หรือเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงปานกลาง
- 3) พยายามที่จะทำงานอย่าง ๆ ไม่ทอดทิ้งจนถึงจุดหมายปลายทาง
- 4) เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการวางแผนระยะยาว
- 5) ต้องการข้อมูลผลย้อนกลับของผลงานที่ทำ
- 6) เมื่อประสบความสำเร็จมักจะอ้างสาเหตุภายใน เช่น ความสามารถและความพยายาม

เกษตรชัย และหิม (2550 : 440) กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นแรงจูงใจมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ นักเรียนที่ตั้งใจเรียนสูงมักประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ เป็นความปรารถนาที่จะกระทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี พยายามเอาชนะอุปสรรค มีความพยายามที่จะทำให้สัมฤทธิ์ผลได้มาตรฐานดีเยี่ยมกว่าคนอื่น ๆ นักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะเป็นคนที่มีความปรารถนาแรงกล้าที่จะรับภาระหรือความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ไม่เกียจงาน เป็นคนที่ตั้งเป้าหมายไว้สูงกว่าปกติและเป็นคนที่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะให้ผู้อื่นประเมินหรือบอกสิ่งที่เขาทำ ทั้งนี้แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นเพราะผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมีความต้องการที่จะกระทำให้สิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสำคัญในการกระตุ้นบุคคลให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยนักศึกษาที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ย่อมมีความปรารถนาที่จะปรับปรุงตนเองให้เก่งและมีความรอบรู้มากกว่าคนอื่น ๆ มีความพยายามและความทะเยอทะยานในการปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ทำสิ่งทีปรารถนา ให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง จึงมีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จในการเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ

ชุดิมา ปัญญาพินิจนุกร และคนอื่น ๆ (2555 : 13) อธิบายว่า บุคลากรที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีความพยายามในการปฏิบัติงาน อีกทั้งทุ่มเทแรงกายแรงใจอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานและเกิดความรักและผูกพันในองค์กรและทำงานในองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อมหาวิทยาลัยต้องการที่จะเป็นมหาวิทยาลัยที่มีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยต้องสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เพื่อให้พนักงานมหาวิทยาลัยทำงานได้อย่างมีความสุข และมีผลการปฏิบัติงานที่ดี เกิดความยึดมั่นผูกพัน จงรักภักดี และมีความต้องการคงอยู่เพื่อทำงานกับมหาวิทยาลัยตลอดไป เนื่องจากผู้ที่มีความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรสูงจะปฏิบัติงานได้ดีตามไปด้วย องค์กรที่สามารถทำให้บุคคลมีความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรมากจะทำให้บุคลากรมีความปรารถนาที่จะอยู่ในองค์กร ทุ่มเทความรู้ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่เกิดประสิทธิผลที่ดีต่อองค์กร

McClelland (1987 อ้างถึงใน โมลี สุทธิโมลีโพธิ, 2563 : 15) อธิบายว่า บุคคลที่มีความต้องการด้านความสำเร็จสูงมีความสามารถที่จะบรรลุเป้าหมายที่สูงและท้าทายความสามารถของตนเอง เป็นคนที่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ต้องการงานให้ดีกว่าคนอื่น มีความทะเยอทะยานจะทำงาน โดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จที่ตนเองมุ่งหวังตั้งใจไว้มากกว่ารางวัลหรือผลตอบแทนที่จะได้จากการทำงานนั้น ซึ่งบุคคลที่มีความต้องการด้านความสำเร็จสูง มีคุณสมบัติ คือ 1) มีความต้องการที่จะบรรลุผลสำเร็จต่อเป้าหมายที่ท้าทายและสมเหตุสมผล โดยใช้ความพยายามของตนเองอย่างเต็มที่กำลังความสามารถ ใช้ความสามารถของตนเองในการทำงานให้สำเร็จ ควบคุมและรับผิดชอบผลงานของตนเอง กล้าทำงานที่มีความเสี่ยงเพื่อท้าทายความสามารถของตนเอง รวมถึงกล้าทำงานที่มีแนวโน้มที่จะสำเร็จได้ยากหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้สำหรับบุคคลอื่น 2) มีความต้องการด้านความสำเร็จสูงจะชอบข้อมูลป้อนกลับที่ชัดเจน ตรงไปตรงมาเพื่อตรวจสอบการทำงานของ ตนเอง ชอบที่จะได้เป็นที่ยอมรับหรือชื่นชมเมื่อตนเองทำงานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย และ 3) ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินอาจไม่มีความสำคัญในการจูงใจบุคคลที่มีความต้องการด้านความสำเร็จสูง เพราะมีเป้าหมายในการทำงานเพื่อความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับจากความสำเร็จนั้น ผลตอบแทนเป็นตัวเงินจึงไม่ใช่เป้าหมายสำคัญ

สรุป มุ่งงานทำ-มีอาชีพ หมายถึง การฝึกฝนให้เด็กและเยาวชนไทยมีความกระตือรือร้น ความทะเยอทะยาน และทุ่มเทแรงกายแรงใจอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการมุ่งงานทำ-มีอาชีพ มี 2 ด้าน ได้แก่

1) การฝึกฝนให้เด็กและเยาวชนสู่งาน ทำจนงานสำเร็จ หมายถึง การที่บุคคลกระตุ้นส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน หรือผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน และเสริมสร้างนิสัยมุ่งหวังผลสัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถ

2) การฝึกฝนให้ผู้เรียนทำงานอย่างมีอาชีพ (เป็นการรวมด้านฝึกฝนให้ผู้เรียนทำงานเป็นกับการสนับสนุนให้ผู้สำเร็จหลักสูตรมีอาชีพ เพราะเป็นด้านที่มีความสัมพันธ์กันสูงไม่

สามารถแยกเป็นตัวชัดได้) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนจากกระบวนการผลิตในหลักสูตร จนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้จนงานสำเร็จ โดยสถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์จริง เรียนรู้การประกอบอาชีพใน สถานการณ์จริง เป็นอันเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์ แก่ผู้ประกอบการหรือผู้ใช้บัณฑิต

4. เป็นพลเมืองดี

ดำรงค์ ชลสุข (2561) กล่าวว่า พลเมืองดี คือ การที่ประชาชน หรือราษฎร หรือ พลสกนิกรประพฤติตนให้เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคม โดยบุคคลดังกล่าวจะต้องมีหน้าที่และมีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยพลเมืองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคม พลเมือง ที่สมบูรณ์ต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีร่างกายดี จิตใจดี คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และต้องเป็นกำลังใน การพัฒนาความเจริญของประเทศชาติให้เกิดความมั่นคงสามัคคีปรองดอง โดยลักษณะทั่วไปของ พลเมืองดี ประกอบด้วย

- 1) เคารพกฎหมายและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม และข้อบัญญัติ ของกฎหมาย
- 2) มีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 3) ยอมรับมติของเสียงส่วนใหญ่ แม้ว่ามตินั้น ๆ จะไม่ตรงกับความคิดของตนเอง
- 4) มีน้ำใจประชาธิปไตย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ตน
- 5) เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
- 6) รับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศชาติ
- 7) มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- 8) มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจสังคม การเมืองการปกครองของ ประเทศ
- 9) ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2558 : 32) กล่าวว่า พลเมืองที่ดีในวิถีชีวิต ประชาธิปไตย คือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทาง ประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต โดยคำว่า พลเมือง หมายถึง คนที่มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะประชาชน ของประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือประชาชนที่อยู่ภายใต้ผู้ปกครองเดียวกัน มักมีวัฒนธรรมเดียวกัน เช่น คนไทยทุกคนควรทำตัวเป็นพลเมืองดี คือนอกจากตระหนักถึงสิทธิของตนเองแล้ว ยังต้องทำ หน้าที่ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนด และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีการช่วยเหลือ

เกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เพื่อให้เป็นสังคมและเป็นประเทศประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ตามหลักการทางประชาธิปไตย

ธัญญารัตน์ โคตรวันทา (2563) กล่าวว่า พลเมืองดี คือ พลเมืองที่รู้หน้าที่ รักษาสิทธิ เคารพกฎกติกาของสังคม มีส่วนร่วมช่วยเหลือกันและกันเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ส่วนพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย หมายถึง พลเมืองที่ดำเนินชีวิตในสังคมโดยยึดหลักประชาธิปไตยในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งพลเมืองดีมีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากพลเมืองเป็นส่วนสำคัญของการขับเคลื่อนประเทศชาติ ดังนั้นการเป็นพลเมืองที่ดีเลยมีความสำคัญต่อประเทศใน 3 ด้านหลัก ๆ ได้แก่

1) ด้านสังคม พลเมืองดี คือ ผู้ที่รู้จักใช้สิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง ไม่ก้าวร้าวหรือสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น บ้านเมืองจึงเกิดความสงบเรียบร้อยและผู้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

2) ด้านเศรษฐกิจ สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของการเป็นพลเมืองดี คือ การประกอบอาชีพสุจริต ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเหลื่อมล้ำหรือปัญหาทางเศรษฐกิจอื่น ๆ นอกจากนี้การเป็นพลเมืองดียังรวมถึงการดูแลรับผิดชอบวางแผนการเงินของตนเองเพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง และคนอื่น ๆ อีกด้วย

3) ด้านการเมืองการปกครอง เมื่อพลเมืองแต่ละคนจะรู้จักเคารพกฎหมาย รู้สิทธิหน้าที่ของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น จะทำให้การบริหารประเทศเป็นระบบและราบรื่นมากยิ่งขึ้น

สรุป การเป็นพลเมืองดี หมายถึง การที่บุคคลประพฤติตนให้เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ กฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคม รู้หน้าที่ รักษาสิทธิ เคารพกฎกติกาของสังคม ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ซึ่งการเป็นพลเมืองดี มี 3 ด้าน ได้แก่

1) การเป็นพลเมืองดีในองค์กรวิชาชีพ หมายถึง การที่บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กรวิชาชีพ ตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ตามจรรยาบรรณวิชาชีพวิชาชีพ และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กร โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาทางวิชาชีพ

2) การส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี หมายถึง การมีส่วนร่วมส่งเสริมการทำกิจกรรมที่ปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน หรือคนอื่น ๆ ในสังคมทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดี ผ่านการประสานความร่วมมือทุกภาคส่วน อาทิเช่น ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น

3) การเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย หมายถึง การที่บุคคลเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต นอกจากตระหนักถึงสิทธิของตนเองแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

เช่น งานบำเพ็ญประโยชน์ งานสาธารณกุศล ฯลฯ ทำด้วยความมีน้ำใจ และความเอื้ออาทร โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดการผลิตและพัฒนาครูคุณภาพฐานสมรรถนะของคณะครุศาสตร์ กับพื้นฐานการศึกษา 4 ด้านตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษา พ.ศ. 2560

คุณภาพของครู มีความสัมพันธ์โดยตรงกับคุณภาพประชากรในสังคม และคุณภาพประชากรในสังคม คือ ตัวพยากรณ์ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม วิชาชีพครูจึงควรเป็นที่รวมของคนเก่ง คนดี สามารถเป็นต้นแบบทางคุณธรรม จริยธรรม การประพฤติปฏิบัติตน การดำรงชีวิต และการชี้นำสังคมไปในทางที่เหมาะสม สถาบันผลิตครูเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการผลิตและพัฒนาคนสู่วิชาชีพครู แนวคิดการพัฒนาและผลิตครูคุณภาพจึงควรดำเนินการภายใต้แนวทางและกรอบแนวคิดโดยบูรณาการนโยบายระดับชาติสู่กระบวนการผลิตและพัฒนาครูในระดับสถาบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาไทยยุค 4.0

นักการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของประเทศไทยกล่าวถึงการจัดการศึกษาไทยยุค 4.0 ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2559 : 11) กล่าวถึง การศึกษาไทยยุค 4.0 ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีใช่เพียงการให้ความรู้กับผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ นั้นหมายความว่า ในการเรียนรู้ใดๆ ก็ตาม นอกจากความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับแล้ว ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตไปด้วย โดยเฉพาะในส่วนของผู้เรียนที่ต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีรู้คู่คุณธรรมและมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การทำงานเป็นทีม การมีภาวะผู้นำ การสื่อสาร การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การใช้คอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ (2560 : 16) กล่าวว่า การศึกษาไทยยุค 4.0 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่สอนให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม ผู้ที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนของประเทศมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาประเทศไทยในยุคประเทศไทย 4.0 คือ ครู ดังนั้น ครูต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม โดยครูจะต้องสามารถสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (Analytic Thinking) ซึ่งเป็นการคิดพื้นฐานสำคัญสำหรับการคิดขั้นสูงต่อไป การคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) เป็นกระบวนการพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์และตรวจสอบประเมินข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดหลักเหตุผลจนได้คำตอบที่เหมาะสมหรือดีที่สุดเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจประเมินหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นการคิดนอกกรอบจากความคิดเดิมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ความคิดใหม่ ความคิดริเริ่ม หรือความคิดต้นแบบ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดี และการคิดผลิตภาพ (Productive Thinking) เป็นการผลิตหรือสร้างผลงานออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนซึ่งจะเป็นนวัตกรรมในผลผลิตต่อไป และต้องมีความคิดรับผิดชอบ (Responsibility Thinking) ในงานที่ทำในผลงานที่ผลิตขึ้น การสอนในยุคใหม่ต้องการให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลผลิตอย่างสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอนเน้นการคิด การประดิษฐ์ การสร้างสิ่งใหม่ๆ ให้ได้องค์ความรู้ใหม่ และสามารถบูรณาการความรู้ที่ศึกษาทั้งของเดิม และของใหม่เข้าด้วยกันผลิตเป็นผลงานของตนเองได้อย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ใช้ความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจเลือกสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เหมาะสม และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้น การสอบแบบนี้ต้องการให้ผู้เรียนมีความคิดใหม่ๆ เพื่อมีผลให้คนในประเทศมีความสามารถในการคิดสิ่งใหม่ ๆ ผลิตผลงานใหม่ ๆ ขึ้น โดยไม่ต้องคอยใช้หรือบริโภคสิ่งที่ผู้อื่นประเทศอื่นคิดมาจำหน่ายให้

อภิภา ปรัชญพฤทธิ (2560 : 106) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสรุปแนวคิดการศึกษาไทยยุค 4.0 ว่า เป็นการศึกษาในยุคที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างนวัตกรรมหรือผลผลิตตามความสนใจ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยสนับสนุนความรู้และนวัตกรรมและกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังแหล่งความรู้ที่หลากหลาย โดยมีสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการศึกษาไทยยุค 4.0 จำนวน 11 ด้าน ได้แก่ 1) การคิดแบบมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งรวมถึงการใช้ดุลยพินิจและการตัดสินใจ 2) การคิดสร้างสรรค์ 3) การสร้างนวัตกรรม/ผลผลิต 4) การทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งครอบคลุมการมีความฉลาดทางอารมณ์และสังคม การจัดการกับคน การประสานกับผู้อื่น และการมีจิตบริการ 5) การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ 6) การคิดแก้ปัญหา 7) การเป็นผู้ประกอบการ 8) การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 9) การมีจิตสาธารณะ 10) การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และ 11) การมีภาวะผู้นำ

สรุปว่า การจัดการศึกษาไทยยุค 4.0 เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพสังคม นั่นคือ เป็นผู้ที่มีสมรรถนะสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อพัฒนาสังคม ผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมอย่างหนึ่งที่สำคัญคือทักษะที่จำเป็นสำหรับยุค 4.0 ได้แก่ 1) ทักษะการคิด ประกอบด้วย การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ การคิดแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์ 2) ทักษะที่จำเป็น ประกอบด้วย การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีภาวะผู้นำ และ 3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสังคม การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และการเข้าใจความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม ทั้งนี้ การจัดการ

การศึกษาไทยยุค 4.0 ไม่เพียงแต่พัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน หากแต่ต้องส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปบูรณาการสู่การแก้ปัญหาในสถานการณ์อื่น ๆ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ

สังคมไทยคาดหวังกับการจัดการศึกษาไทยยุค 4.0 ที่มุ่งไปสู่การพัฒนาคนเพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศต่อไป สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาไทยยุค 4.0 คือ การปรับปรุงกระบวนการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพสอดคล้องกับการศึกษายุค 4.0 โดยมุ่งเน้นพัฒนาครูเพื่อให้มีสมรรถนะทางการสอนวิชาชีพหรือทักษะสำหรับการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการและเป้าหมายของการจัดการศึกษาของชาติต่อไป

2. สมรรถนะของครูที่พึงประสงค์

สมรรถนะของครูที่พึงประสงค์เป็นสิ่งที่แสดงถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นของครู ซึ่งจะช่วยเหลือต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ และการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครูกำหนดสมรรถนะของครูที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้

จิตติมา วรณศิริ (2552 : 2-3) ศึกษาสมรรถนะของครูที่พึงประสงค์จากมาตรฐานความรู้ของครูที่สำนักงานเลขาธิการคุรุสภากำหนดไว้ ประกอบกับมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดไว้ และสมรรถนะของครูที่กำหนดไว้โดยสถาบันพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และสังเคราะห์เป็นสมรรถนะของครูที่พึงประสงค์ 12 ด้าน ได้แก่

1) สมรรถนะด้านความรู้วิชาเฉพาะ คือ การมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนและเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้อง

2) สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร คือ สามารถวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา นำหลักสูตรไปใช้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และสามารถประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

3) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน คือ สามารถวิเคราะห์ผู้เรียน ออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้

4) สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล คือ สามารถเลือกวิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลได้อย่างเหมาะสม ตรงตามสภาพจริง สามารถสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ และนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

5) สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถออกแบบและสร้างสื่อในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ

6) สมรรถนะด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน คือ สามารถดำเนินการวิจัย ในชั้นเรียน วิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ และวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน โดยคิดค้น ทดลอง และนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

7) สมรรถนะด้านจิตวิทยาและการจัดการชั้นเรียน คือ มีความเข้าใจธรรมชาติ ผู้เรียน สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียน จัดทำ ข้อมูลสารสนเทศประจำชั้นเรียน สามารถกำกับดูแล แก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน และสามารถ ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ส่งเสริมความถนัดเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ

8) สมรรถนะด้านการใช้ภาษาและการสื่อสาร คือ สามารถใช้ทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อความหมายได้ถูกต้อง ตรงประเด็น สามารถเขียนเอกสาร ทางวิชาการและสามารถใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อแสวงหาความรู้หรือสื่อสารได้

9) สมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คือ สามารถวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของสถานศึกษา สามารถสังเคราะห์หรือจัดทำสิ่ง ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน สามารถสร้างสรรค์ บูรณาการความรู้ วิธีการสอน หรือสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

10) สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ คือ สามารถวิเคราะห์ตนเอง ยอมรับและปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเอง สามารถนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อพัฒนางานและ วิชาชีพ สามารถเลือกวิธีพัฒนาตนเองอย่างเหมาะสม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน เป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อแสวงหาความรู้ทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ และเป็นผู้นำทางวิชาการ

11) สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม คือ สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น ให้ ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน รับผิดชอบบทบาทหน้าที่ของตน ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น ปฏิบัติตน ตามบทบาทผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสม สามารถสร้างความสัมพันธ์และประสานงานกับชุมชน ร่วมมือกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาหรือชุมชน และสามารถจัดบริการทางวิชาการ แก่ชุมชน

12) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ คือ มีความรัก เมตตาและปรารถนาดีต่อผู้เรียน มีความศรัทธาในวิชาชีพและปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู มีความอดทนและรับผิดชอบต่อหน้าที่ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจาและจิตใจ

สมรรถนะของครูที่พึงประสงค์ 12 ด้านที่กล่าวมานี้ สะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ บุคลิกลักษณะของครูที่เกิดจากการสั่งสม และเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ จากสถาบันผลิตครูเป็นเบื้องต้น

ฉัตรชัย หวังมีจมี และองอาจ นัยวัฒน์ (2560 : 53-59) ศึกษาสมรรถนะของครูที่พึงประสงค์ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและสรุปสมรรถนะของครูที่พึงประสงค์ 7 ด้าน ดังนี้

1) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การเปลี่ยนวิธีสอนจากเดิม ครู-หนังสือ-นักเรียน มาเป็นวิธีสอนแบบใหม่คือ นักเรียน-หนังสือ-ครู ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันนั้นจะต้องปรับเปลี่ยนให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น ครูคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้กับเพื่อนและบุคคลอื่น ครูต้องคอยให้คำแนะนำและคอยเสริมความรู้โดยที่ยังไม่บอกคำตอบให้กับนักเรียนโดยทันทีเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนตนเองโดยครูจะต้องเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ เปลี่ยนจากผู้สอน เป็นผู้ฝึก และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกแทน

2) สมรรถนะด้านการวัดประเมินผลเพื่อการพัฒนาและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ มุ่งประเมินผลการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา หรือ ประเมินผู้เรียนว่าได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด และมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรมากนักน้อยเพียงใด จะต้องเป็นการประเมินผลที่แตกต่างไปจากเดิม คือ จากเดิมเป็นการวัดเพื่อตัดสินผลการเรียนซึ่งขึ้นอยู่กับ การทดสอบและนักเรียนจะต้องพยายามหาคำตอบที่ถูกต้องเพื่อใช้ในการทำข้อสอบ แต่ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน การประเมินจะไม่เป็นเพียงแต่การทดสอบเท่านั้น แต่ยังมีการสังเกตนักเรียน ดูการทำงานของนักเรียน และประเมินไปถึงมุมมองของนักเรียนด้วย รวมถึงการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล นำผลการประเมินไปพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและครูต้องนำผลจากการวัดประเมินผลไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน

3) สมรรถนะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี และการรู้เท่าทันสื่อ คือ มีความสามารถเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ระดับพื้นฐานและความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีเพียงพอในการชี้แนะและแนะนำนักเรียนด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง ครูจะต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีอยู่เสมอ และต้องรู้จักพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้เทคนิคหรือวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

4) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ คือ การมีความรักและความเมตตาต่อศิษย์ มีความเสียสละ พยายามที่จะทำเพื่อศิษย์โดยเสียสละทั้งทรัพย์สินและอุทิศเวลาให้ศิษย์ทั้งในและนอกเวลาราชการ การเป็นต้นแบบ แบบอย่างที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี ด้วย

การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้นักเรียนยึดถือและนำไปปฏิบัติตาม ถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรม ด้วยการแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

5) สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน คือ การปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานหรือการสอนโดยใช้ความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเข้าใจ นักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล สมรรถนะด้านนี้หมายถึงความถึงการสร้างความร่วมมือกับ ชุมชนในการพัฒนาผู้เรียน หรือ การร่วมมือ ร่วมใจของครู ผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา และมหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ไปที่ผู้เรียน

6) สมรรถนะด้านการข้ามวัฒนธรรม คือ มีความสามารถในการคิด รู้สึก และ แสดงออกในทางที่ยอมรับ เคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล สังคม วัฒนธรรม และภาษา หาก เป็นไปได้ควรรวมถึงความสามารถในการศึกษาหาช่องทางทำความเข้าใจเพื่อร่วมมือกับครูในประเทศ อื่นที่สนใจการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมร่วมกัน

7) สมรรถนะด้านการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและแนะแนวทาง คือ ปรับเปลี่ยน บทบาทของตนเองจากการเป็นผู้สอนเป็นผู้จัดการเรียนรู้โดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดย การออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนเรียนรู้จาก การเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในและสมองของตนเอง

3. ทักษะและบทบาทของครู

Gore & Begum (2012 : 4-7) ได้กล่าวว่า บทบาทของครูไม่ใช่เพียงแค่ถ่ายทอดความรู้ เท่านั้นแต่ยังจะต้องถ่ายทอดประสบการณ์จริงให้แก่ นักเรียนในชั้นเรียน โดยครูต้องมีความพยายามที่ มุ่งเน้นผลลัพธ์เป็นหลัก ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะและบุคลิกภาพของตนเองเพื่อปฏิบัติงาน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทักษะที่สำคัญทักษะหนึ่งคือทักษะในการบริหาร เนื่องจากการบริหารเป็น ทักษะที่นำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงและเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินงานในองค์กรอย่างมี ประสิทธิภาพ ดังนั้นในองค์กรทุกประเภทรวมถึงสถาบันการศึกษาจึงต้องจัดให้มีการสอนถึงทักษะ ดังกล่าว การบริหารจัดการประกอบไปด้วย 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การเรียนรู้แนวคิดการบริหารจัดการ ในฐานะที่เป็นศาสตร์วิชาหนึ่ง 2) การเป็นผู้บริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญคือบทบาทของครู จะต้องมีการถ่ายทอดเนื้อหาสาระในชั้นเรียนอยู่เสมอรวมถึงการออกแบบหลักสูตรและประเมิน นักเรียนบนพื้นฐานตามสภาพจริง แต่เนื่องจากทุกวันนี้บทบาทของครูเริ่มเป็นบทบาทแบบ หลากหลายมุมมองนอกเหนือจากทักษะพื้นฐานที่ครูจะต้องมีซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียน การสอนแล้วจะต้องมีการจัดการชั้นเรียน การจัดการกับปัญหาในการสอน การใช้เทคโนโลยีใน การสอน และการใช้ความรู้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลาย เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจ ทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ ทักษะในการบริหารในองค์กรที่มีองค์กรด้านการศึกษาก็อาจไม่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการจัดการห้องเรียนแต่ก็เป็นทักษะที่ช่วยในกระบวนการสอนทางอ้อม

บทบาทหน้าที่ของครูคือ การให้ความรู้ กิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบันได้ กลายเป็นระบบการศึกษาขนาดใหญ่ และมีผู้เรียนในห้องเรียนเป็นจำนวนมาก แตกต่างจากในอดีตที่ กลุ่มผู้เรียนมีจำนวนน้อยหรือเป็นเพียงการเรียนการสอนแบบตัวต่อตัว ซึ่งเป็นความท้าทายสำหรับครู ยุคใหม่ อีกทั้ง การศึกษาแบบหลายมิติที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนในรอบด้าน และด้านหลักสูตรของทั้งใน โรงเรียนและวิทยาลัยยังเน้นไปที่หลักสูตรรวมและหลักสูตรภายนอก ทั้งนี้ในการสอนของครูยัง ต้องการทักษะการจัดการหลายด้าน ซึ่งจะขาดด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ งานของครูในโรงเรียน นอกเหนือจากงานสอนจึงอาจรวมไปถึงงานในด้านบริหาร เช่น การบริหารจัดการกับนักเรียนที่เข้ามา สมัคร การสอบ งานกีฬา งานจัดตารางสอน งานห้องสมุด งานห้องปฏิบัติการ เป็นต้น ครูจึง จำเป็นต้องมีทักษะที่หลากหลาย เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม และการจัดการเวลา ซึ่งขอขยาย ความรับผิดชอบด้านงานบริหารและทักษะการจัดการของครู มีดังต่อไปนี้

1) การจัดการชั้นเรียน การเรียนการสอนของครูในห้องเรียนควรมีการจัด กระบวนการเรียนการสอนอื่นนอกเหนือจากเนื้อหาบทเรียน และภาระงาน เช่น คู่มือการสอน หรือ สื่อการสอน โดยยึดตามหลักการสอนและหลักสูตร ครูควรจัดแบ่งกระบวนการเรียนการสอนก่อนแล้ว จึงนำไปใช้ในชั้นเรียน ซึ่งในปัจจุบัน เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้กลายเป็นสื่อการสอนได้มากมาย เช่น เครื่อง ฉายโปรเจคเตอร์ โปรแกรม PowerPoint ห้องปฏิบัติการศูนย์สื่อ ห้องเรียนภาพเสมือนจริง ห้องเรียน ดิจิทัล หรือเทคโนโลยีอื่นที่ได้นำมาใช้ การเตรียมตัวและการตระหนักรู้เกี่ยวกับสื่อการสอนจึงมี ความจำเป็นเพื่อจะช่วยให้ครูได้สร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น แผนการสอนก็ยังมี ความสำคัญและยังเป็นส่วนประเมนที่เกี่ยวกับทักษะการจัดการของครู แม้ว่าแผนการสอนใน ระดับอุดมศึกษาและระดับมัธยมจะมีรายละเอียดน้อยกว่าในระดับที่ต่ำกว่าก็ตาม แต่การเตรียม แผนการสอนยังนำไปสู่ทักษะการบริหารจัดการอื่น ๆ ที่สำคัญ และเป็นการบริหารจัดการเวลาอีกด้วย

2) การบริหารจัดการเวลา การบริหารจัดการเวลาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ทางวิชาชีพและเป็นขั้นตอนสู่ความสำเร็จไม่ใช่เพียงในห้องเรียน แต่รวมไปถึงการเตรียมก่อนและหลัง ชั้นเรียนอีกด้วย อีกทั้ง ในกระบวนการสอนตั้งแต่ขั้นเตรียม ชั้นสอน ชั้นทดสอบ ชั้นประเมิน และชั้น ให้ผลสะท้อนกลับ ล้วนต้องใช้การบริหารจัดการที่ดี หากขาดไปในจุดใดก็ย่อมต้องส่งผลกระทบต่อทั้ง ระบบการสอน ซึ่งในปัจจุบัน ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรแบ่งเวลาเพื่อไว้ สำหรับจัดหลักสูตร เสริมและกิจกรรมของหลักสูตรรวม ยิ่งไปกว่านั้น แผนการสอน การเตรียมชั้นเรียน การบันทึก ความก้าวหน้าของนักเรียน และงานเอกสารอื่น ๆ ยังเป็นภาระงานของครูอีกด้วย ซึ่งหากมีการบริหาร จัดการเวลาที่ดีและการเตรียมตัวที่เหมาะสมย่อมมีประโยชน์เป็นอย่างมาก

3) การวางแผนจัดการเรียนการสอน การวางแผนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกกิจกรรม และทุกหน่วยงาน เป็นสิ่งสำคัญตั้งแต่ชีวิตวัยเรียนจนถึงวัยทำงาน ตัวชี้วัดการวางแผนอาจเกิด จากปัจจัยหลายสิ่ง ได้แก่ เวลาอันจำกัด เวลาที่มีอยู่ ความสามารถแต่ละบุคคล ทรัพยากรที่ใช้ได้

เป้าหมายที่ไม่สิ้นสุดของกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น การวางแผนอาจเป็นไปได้ทั้งระยะสั้นหรือระยะยาว และอาจเป็นไปได้ทั้งเป้าหมายเฉพาะหรือทั่วไป ทั้งนี้ การวางแผนและการเตรียมตัวต่าง ๆ ล้วนขึ้นอยู่กับกิจกรรมหรือภาระงานที่ต้องทำให้สำเร็จทั้งสิ้น

4) การจัดการสื่อสารในห้องเรียน การบริหารจัดการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งต่อความสำเร็จในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอน เนื่องจากการสอนมีสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ ความรู้ด้านการสื่อสาร ยิ่งไปกว่านั้น การสื่อสารที่ดีจะทำให้เกิดการเรียนการสอน เป้าหมายหรือการลดความขัดแย้ง เป็นต้น ทักษะเหล่านี้ช่วยพัฒนาทักษะอื่น ๆ ได้อีก การสื่อสารนั้นรวมไปถึงด้านวจนภาษาและอวจนภาษา ซึ่งการสื่อสารของครู ควรจะราบรื่น มีประสิทธิภาพ ชัดเจน เปิดเผย และประสบความสำเร็จ การสื่อสารนั้นสามารถเกิดขึ้นได้หลายด้านหลายมิติ การตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารจะทำให้ครูมีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น กระบวนการสื่อสารจะสำเร็จได้หากข้อความที่ส่งนั้น สามารถไปถึงผู้รับได้หลากหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน เพื่อนร่วมงาน หรือแม้แต่หัวหน้าก็ตาม

5) การจัดกลุ่มผู้เรียนตามความสามารถ การจัดการกลุ่มเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญ อาจกล่าวได้ว่าโรงเรียนเป็นศูนย์รวมนักเรียนหลากหลายกลุ่มในรูปแบบห้องเรียนและมีครูเป็นผู้มีอิทธิพลในห้องนั้น ครูจึงมีหน้าที่ชักจูง ชี้แนะ และทำให้กลุ่มนักเรียนนั้นเรียนรู้ไปในทางเดียวกันให้ได้ และสามารถเข้าถึงตัวนักเรียนแต่ละบุคคล การจัดกลุ่มนักเรียนล้วนมีความท้าทายไม่ว่าจะเป็นขนาดของกลุ่ม ความสามารถแต่ละคน ระดับความสนใจในการเรียน อายุ พื้นฐานทางสังคม เป็นต้น ครูจึงต้องจัดกลุ่มให้เป็นทีมและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนไปด้วย ทั้งนี้ บรรยากาศการเรียนการสอนของครูก็เป็นสิ่งจำเป็น ครูควรจะเข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึก และแรงจูงใจของนักเรียน อีกทั้งครูยังต้องเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนและเข้าใจพฤติกรรมกลุ่มของนักเรียนอีกด้วย

6) การให้คำปรึกษาและแก้ปัญหาของนักเรียน ปัญหาของนักเรียนและการแนะแนวนักเรียนเป็นลักษณะจำเพาะของครูแต่ละคน นักเรียนที่กำลังเข้าสู่วัยรุ่น อาจมีปัญหาเฉพาะในวัยนั้น และอาจต้องการวิธีแก้ไขตามลำดับขั้นตอน ครูที่มีหลักจิตวิทยาและการวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียน ได้ถูกจุด (เช่น ความกลัว ความสงสัย) จะสามารถนำนักเรียนให้ทำงานเป็นกลุ่มได้ ซึ่งต้องใช้ทักษะทางสังคมเข้าช่วย

7) การบริหารงานของครูนอกเหนือจากงานสอน ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาล้วนต้องจัดการกับงานบริหารอื่นๆที่นอกเหนือจากงานสอนในโรงเรียน แม้ไม่ได้รับการฝึกฝนทางด้านการบริหารโดยตรงก็ตาม แต่ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาที่เข้มแข็งจะแสดงความสามารถในการทำงานหลายอย่างพร้อมกันได้ และยังรักษาความสัมพันธ์ที่ดีด้วยได้ ซึ่งเป็นความสามารถด้านการบริหารจัดการ ในบริบทการเรียนการสอน มักมีงานบริหารอื่นๆมาแทรกแซงกิจกรรมการเรียน ดังนั้น บุคลากรทางการศึกษาควรกลับไปเน้นพัฒนาทักษะทางวิชาการให้มากยิ่งขึ้น

8) การนำความรู้สู่ห้องเรียน เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ จึงกลายเป็นเรื่องง่าย เว้นแต่ในพื้นที่ชนบท ดังนั้นครูจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ การเข้าถึงข้อมูลและความสามารถด้านเทคโนโลยียังมีความสำคัญสำหรับครูมากขึ้น เนื่องจากต้องคอยติดตามแนวโน้มและการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้อง ครูควรจะนำความรู้ที่ทันสมัยเข้าสู่ห้องเรียนและควรมีความชำนาญจนสามารถอธิบายได้ เนื่องจากครูเป็นตัวอย่างให้กับนักเรียนในหลาย ๆ ด้าน และครูก็ควรที่จะแสดงให้เห็นว่าสามารถรับข้อมูลได้อย่างแม่นยำและนำไปปรับใช้ได้เต็มที่ ซึ่งเป็นวิธีที่จะช่วยนักเรียนพัฒนาในการคิดวิเคราะห์และคิดอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้ง ครูควรเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจัย ชัยโกศล และคนอื่น ๆ (2564 : 105-109) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) ตัวแทนจากสถานศึกษาแบบอย่างคุณภาพดีเด่น ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน และครูผู้สอนจำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 19 คน จากสถานศึกษาแบบอย่างคุณภาพดีเด่น 2) ตัวแทนระดับสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 รวมทั้งสิ้น จำนวน 16 คน และ 3) ระดับปฏิบัติการ ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ครูผู้สอน และครูผู้รับผิดชอบโครงการจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และสถานศึกษาเอกชนในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 รวมทั้งสิ้นจำนวน 32 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์เคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ข้อความ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนตามแนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่

1) การบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ 1.1) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีกิจกรรมการดำเนินการที่ปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อบ้านเมือง สถาบันชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยใช้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการใน 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ ห้องเรียนคุณภาพ การใช้สัญลักษณ์ การเคารพธงชาติ การใช้เพลงสรรเสริญพระบารมี การเล่าข่าวเหตุการณ์ปัจจุบันที่เป็นข่าวเชิงบวก ซึ่งจัดเป็นรายวิชา

หนึ่งรายวิชา ได้แก่ รายวิชาหน้าเสาธงโดยประเมินผลการจัดกิจกรรมดังกล่าวในรายวิชาหน้าที่พลเมือง นอกจากนี้ยังสามารถปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนโดยจัดเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น โครงการคนดีศรีฉิมพลีโครงการโรงเรียนคุณธรรม โครงการห้องเรียนคุณภาพ โครงการโรงเรียนก้าวไกลด้วยหัวใจจิตอาสา และจัดหาสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ เช่น จัดให้มีระบบอินเทอร์เน็ต สมาร์ททีวีเพื่อใช้ในการปลูกฝังทัศนคติผ่านการรับรู้ด้วยภาพ โดยจัดให้เหมาะสมกับวัยและศักยภาพของผู้เรียน การปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อบ้านเมืองในส่วนของสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่กำหนดไว้ในสมรรถนะหลักสูตรรายวิชาตามสมรรถนะหลักสูตรแกนกลาง นอกจากนี้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ใช้วิธีการดำเนินงานปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อบ้านเมืองโดยกำหนดให้นักศึกษาต้องสามารถเล่าประวัติของบุคคลสำคัญในชาติไทยได้ สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษา และเล่าประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เนื่องจากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นสถานศึกษาที่มีวัยของผู้เรียนที่มีความหลากหลายเป็นผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น ดังนั้นจึงใช้วิธีการเล่าประสบการณ์มาสร้างองค์ความรู้ เพื่อให้ให้นักศึกษานำไปปฏิบัติ และเผยแพร่ในชุมชนได้ รวมทั้งครูผู้สอนใช้คลิปการสอนในการจัดการเรียนรู้บูรณาการใน 8 กลุ่มสาระ 1.2) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม โดยใช้วิธีการปลูกฝังด้วยการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของแต่ละโรงเรียน การอนุรักษ์วัฒนธรรมความเป็นไทย การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกิจกรรมชุมนุมที่หลากหลายและสอดคล้องกับการบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ชุมนุมส่งเสริมงานอาชีพ ชุมนุมคุณธรรม ส่งเสริมกิจกรรมยกย่องคนดีเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะ 3R เพื่อใช้ปลูกฝังความมั่นคงพื้นฐานชีวิตและเป็นการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของบุคคลที่ประสบความสำเร็จ การส่งเสริมกิจกรรมโฮมรูมที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมจริยวัตรของนักเรียน ประกอบด้วย “กิจกรรมต้นมานักเรียนเรียนรู้หน้าที่จิตอาสา รวมพลห้องเรียนน่าอยู่ เชิดชูโรงเรียน ใส่ใจกิจกรรมก่อนเรียน การพัฒนาจิตใจ พัฒนาการเดินแถว เป็นเด็กแนวกตัญญูเรียนรู้ก่อนนอน” กิจกรรมใส่บาตรถนอมน้อยเพื่อปลูกฝังการเสียสละ กิจกรรมเล่านิทานทุกวันศุกร์บูรณาการในรายวิชาภาษาไทย เป็นต้น 1.3) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีงานทำ-มีอาชีพ โดยบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระเพื่อการมีงานทำ-มีอาชีพ ซึ่งจะเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการองค์ความรู้เน้นการลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างทักษะการทำอาชีพ มีเป้าหมาย คือ พัฒนาให้มีอาชีพจึงต้องเน้นการส่งเสริมอาชีพตามบริบทของท้องถิ่น การสนับสนุนให้มีศูนย์การขายเพื่อเป็นศูนย์กลางการสร้างทักษะอาชีพ การมีเครือข่ายในการพัฒนางานที่ได้จากการจัดการเรียนรู้นอกจากการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้แล้วยังเน้นการบูรณาการองค์ความรู้จากท้องถิ่น เช่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้อาชีพในท้องถิ่นของตนเองเพื่อนำมาพัฒนาและต่อยอด และ

1.4) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านความเป็นพลเมืองที่ดี โดยจะบูรณาการองค์ความรู้ให้สอดคล้องครอบคลุมใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งในสถานศึกษาทุกแห่งใช้หลักการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการองค์ความรู้ โดยใช้หลักการส่งเสริมการขับเคลื่อนนโยบายโรงเรียนคุณธรรมบูรณาการให้สอดคล้องครอบคลุมทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การบูรณาการกิจกรรมการสอนแบบโครงงาน บูรณาการความเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้สอดคล้องครอบคลุมทั้ง 8 กลุ่มสาระ การกำหนดตัวบ่งชี้การวัดและการประเมินผลลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีและการส่งเสริมกิจกรรมการเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดีของผู้เรียน

2) การจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2.1) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง โดยจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ฝึกการมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความสามัคคีในหมู่คณะ การสร้างหลักสูตรลูกเสือเสริมสร้างทักษะชีวิตที่เน้นด้านจิตพิสัย ทักษะ วุฒิภาวะ การคิดวิเคราะห์การเห็นคุณค่าของตน กิจกรรมวิชาทหารมุ่งเน้นการรักชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้นักเรียนมีจิตอาสาเพื่อนำมาใช้พัฒนาวิชาชีพ มีกิจกรรมอาสาในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น อาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน จิตอาสาสาธารณะประโยชน์การปลูกฝังประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2.2) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรมของผู้เรียน โดยมีวิธีการบูรณาการในกิจกรรมแนะแนวเพื่อปลูกฝังพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด กิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมนักศึกษาวิชาทหาร กิจกรรมชุมนุม ชมรมเพื่อปลูกฝังการมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ การส่งเสริมให้นักเรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียนโดยมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2.3) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีงานทำ-มีอาชีพ โดยกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ส่วนใหญ่สถานศึกษาทุกแห่งจะใช้กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมชุมนุมในการพัฒนาผู้เรียนเป็นหลัก โดยในแต่ละบริบทจะเน้นตามศักยภาพและความโดดเด่นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น การทำกิจกรรมแนะแนวส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพที่หลากหลาย อาทิเช่น การจัดกิจกรรมยุวเกษตรกร ส่งเสริมให้มีการใช้กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เพื่อเน้นทักษะการลงมือปฏิบัติจริงในการส่งเสริมการมีอาชีพของผู้เรียนโดยจัดให้เหมาะสมตามช่วงวัยของแต่ละวัย การสร้างสรรค่นวัตกรรมที่ได้มาจากชุมชน เช่น การทำอาหารท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นอาชีพใหม่ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่ยูัก การเล่าประสบการณ์จากความสำเร็จ การสร้างสังคมออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาชีพ อีกทั้งสถานศึกษายังมีหลักสูตรทวิศึกษาที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ใน

การสร้างองค์ความรู้ด้านวิชาชีพให้ผู้เรียนเป็นอาชีพทางเลือกอีกทางหนึ่งเพื่อให้เกิดความหลากหลายในการบริการด้านวิชาชีพให้กับผู้เรียน และ 2.4) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านความเป็นพลเมืองที่ดี โดยการจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 3 กิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองที่ดี ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีกิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมชุมนุมโดยบูรณาการความเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3) การจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3.1) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง โดยการจัดโครงการที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน ได้แก่ โครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยมีวิธีการดำเนินการสร้างระเบียบวินัยการเข้าแถวหน้าเสาธง โครงการเทิดทูลสถาบันหลักของชาติ โดยวิธีดำเนินการเน้นการใช้ภาษาไทย การทำบันทึกความดีโครงการเข้าค่ายธรรมะก่อนจบการศึกษาของนักศึกษา กศน. โดยจะดำเนินการให้มีการเข้ารับการอบรมโครงการเข้าค่ายธรรมะอย่างน้อย 50 ชั่วโมงก่อนจบการศึกษา โครงการน้อมนำพระบรมราโชบาย โดยดำเนินการจัดเป็นโครงการย่อย เช่น โครงการคุณธรรม โครงการจิตอาสานักเรียน โครงการสถานนักเรียน โครงการเยาวชนจิตอาสา โครงการส่งเสริมนักเรียน โครงการหลักสูตรระยะสั้นเพื่อการส่งเสริมทักษะชีวิต โครงการวันสำคัญ เน้นการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ กิจกรรมสวดมนต์วันศุกร์ โครงการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับพระราโชบาย โครงการคุณธรรมเพื่อสร้างคนดีให้กับบ้านเมืองซึ่งเป็นโครงการที่ตอบสนองกลยุทธ์ของโรงเรียน โครงการประสานสัมพันธ์สร้างสรรคการศึกษาโดยให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมกับนักเรียนเพื่อปลูกฝังค่านิยม เช่น กิจกรรมวันสำคัญของชาติ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โครงการชีวิตวิถีใช้กับนักเรียนที่เข้าเรียนใหม่โดยใช้โครงการนี้เป็นหลัก และมีโครงการย่อย ได้แก่ โครงการคุณธรรมจริยธรรม โครงการสถานศึกษาพอเพียง โครงการทัศนศึกษา โครงการส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมที่ดีโครงการประชาธิปไตย เป็นต้น 3.2) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม โดยจะบูรณาการโครงการที่ใช้สำหรับพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน โครงการสถานนักเรียน โครงการคุณธรรมจริยธรรม โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการส่งเสริมอาชีพ โครงการโรงเรียนสีขาว โครงการโรงเรียนปลอดภัย โครงการห้องเรียนของพ่อ 3.3) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีงานทำ-มีอาชีพ โครงการที่ใช้สำหรับพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน โดยแต่ละโรงเรียนมีโครงการที่มีความคล้ายกัน โดยสรุป ได้แก่ โครงการแนะแนว โครงการส่งเสริมอัจฉริยภาพ โครงการส่งเสริมคุณธรรม โครงการส่งเสริมอาชีพ โครงการหารายได้ระหว่างเรียน โครงการโรงเรียนเป็นฐานพัฒนาท้องถิ่น โครงการ 1 ไร่พอเพียง เป็นต้น และ 3.4) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านความเป็นพลเมืองที่ดี โดยจะจัดโครงการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนผ่านโครงการเด่นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ได้แก่ โครงการสถานนักเรียน โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โครงการค่ายวิชาการ โครงการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้โครงการทัศนศึกษา

โครงการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน โครงการโรงเรียนคุณธรรม โครงการพัฒนานวัตกรรม โครงการ
แนะแนวอาชีพ โครงการโรงเรียนปลอดภัย เป็นต้น

4) การปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกในกิจกรรมประจำวัน

4.1) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง โดยสอดแทรกใน
กิจกรรมประจำวันของสถานศึกษาสามารถสรุปกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมเสียงตามสาย กิจกรรม
นักข่าวน้อยโดยเน้นเฉพาะข่าวในเชิงบวก กิจกรรมการเล่านิทานคุณธรรมในช่วงพักเที่ยง การเปิด
เพลงเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ในช่วงเวลาพักกลางวัน กิจกรรมหน้าเสาธง
การใช้เพลงแทนการใช้สัญญาณ การนั่งสมาธิกิจกรรมบันทึกความดี กิจกรรมการพัฒนาจิตทุกวันศุกร์
กิจกรรมกิจกรรมประจำวันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยวิธีเล่าเรื่องเหตุการณ์ประจำวันของนักเรียน
และเลือกเหตุการณ์ที่เป็นกรณีศึกษา การนำปราชญ์ชุมชนมาให้ความรู้เนื่องจากเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่
ในชุมชน สามารถเล่าเรื่องราวในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทายตั้งแต่ก่อนเข้า
โรงเรียน กิจกรรมที่ช่วยน้อมกิจกรรมเสียงตามสายกิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น การใช้แหล่งเรียนรู้
ภายในโรงเรียน กิจกรรมจิตสาธารณะ การใช้เพลงประกอบการปฏิบัติกิจกรรม อาทิเช่น เพลง
โรงเรียนสุจริต เพลงแปร่งฟันเพื่อส่งเสริมกิจวัตรประจำวันของนักเรียน โดยต้องเริ่มจากการทำ
แบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูเป็นตัวอย่างให้กับนักเรียน
4.2) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรมของผู้เรียน กิจกรรมที่
ใช้ปลูกฝังโดยสถานศึกษาในแต่ละแห่งจะเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโครงการพัฒนา
คุณลักษณะผู้เรียน เช่น โครงการคุณธรรมทุกห้องเรียน มีกิจกรรมการแข่งขัน ชุมนุมอาชีพกับ
นักเรียน กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนโดยผู้เรียนจะดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นไปจนกระทั่งถึง
การจำหน่าย โครงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมยกย่องคนดี โครงการจัดสร้างแหล่ง
เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
โครงการห้องเรียนของพ่อ 4.3) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการมีงานทำ-มีอาชีพ โดยมี
กิจกรรมที่ใช้สอดแทรกในกิจกรรมประจำวันเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะผู้เรียน ได้แก่ โครงการแนะแนว
โครงการอาชีพ กิจกรรมส่งเสริมตามที่นักเรียนฝัน กิจกรรมส่งเสริมงานอาชีพของผู้ปกครอง โครงการ
ส่งเสริมงานอาชีพ กิจกรรมรู้หน้าที่ของตนเอง โครงการ 1 ไร่พอเพียง กิจกรรมส่งเสริม
ความหลากหลายของอาชีพ กิจกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์โครงการโรงเรียนเป็นฐาน โครงการ
ส่งเสริมทักษะทางวิชาการกิจกรรมค้นหาความถนัด โครงการหารายได้ระหว่างเรียนเป็นกิจกรรมที่เกิด
จากความร่วมมือระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษากับอาชีวศึกษา โครงการด้านพัฒนาภาษาประชารัฐ
กิจกรรมดนตรีเพื่อส่งเสริมศักยภาพให้ผู้เรียนได้ค้นหาความถนัดและนำไปประยุกต์ใช้ใน
ชีวิตประจำวันได้ และ 4.4) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านความเป็นพลเมืองที่ดีโดยจะปลูกฝัง
สอดแทรกในกิจกรรมประจำวัน ซึ่งในแต่ละโครงการจะมีกิจกรรมที่ปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ดี อาทิ

เช่น โครงการสภานักเรียน ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน กิจกรรมต้นน้ำลำนางรองต้นน้ำแห่ง
ความดี กิจกรรมจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน โดยกิจกรรมเหล่านี้จะสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน
ในแต่ละวันเริ่มตั้งแต่มาถึงโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมการอ่านข่าว กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมพัฒนา
เขตความรับผิดชอบ กิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติและเกิด
ความตระหนักในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี